

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК СПЕЦИФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто кредиторську заборгованість підприємства як специфічне джерело формування позикового капіталу та її роль у діяльності господарюючого суб'єкта.

В статье рассмотрена кредиторская задолженность предприятия как специфический источник формирования ссудного капитала и ее роль в деятельности хозяйствующего субъекта.

In the article an account payable of enterprise as specific source of forming of loan capital and its role is considered in activity of being in charge subject.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, капітал підприємства, фінансові ресурси, внутрішня кредиторська заборгованість.

Діяльність будь-якого підприємства завжди потребує достатності капіталу. Ресурси, які формують капітал підприємства, виступають джерелом реалізації управлінських рішень, їх недостатність знижує ефективність управлінських рішень. Для більшості підприємств основним джерелом формування фінансової структури капіталу виступає власний капітал, але діяльність підприємства неможлива без використання позикових ресурсів. Зважене використання позикових ресурсів сприяє підвищенню рентабельності власного капіталу, але може негативно впливати на фінансову стійкість підприємства. Тому використання позикових коштів є важливим питанням для кожного підприємства і потребує виваженого підходу до визначення потреби в них, вибору джерел та обсягів залучення.

Питання щодо методології формування і використання позикових коштів у діяльності підприємства розглядали такі вітчизняні науковці: І.Бланк, Ф.Бутинець, С.Голов, З.Гуцайлюк, В.Завгородній, О.Заруба, В.Ковальов, В.Костюченко, С.Маслова, Є.Петрик, Я.Соколов, В.Сопко та інші.

Метою статті є комплексне дослідження організаційних та методичних підходів щодо виникнення та погашення кредиторської заборгованості, які забезпечать вирішення важливих завдань, що мають істотне значення для керування фінансово-господарською діяльністю аграрних підприємств.

Кредиторська заборгованість, яка знаходиться в розпорядженні підприємства, є специфічним джерелом формування позикового капіталу. Вона виникає в результаті того, що певна частина грошових коштів тимчасово затримується в господарському обороті, тобто підприємство несвоєчасно виконує свої фінансові зобов'язання.

На вітчизняних підприємствах кредиторська заборгованість займає стійкі позиції у фінансуванні поточної діяльності і в останні роки продовжується її зростання. Все це свідчить про нестійку ситуацію у фінансуванні реального сектора економіки. Якщо сума кредиторської заборгованості підприємств у 2000 р. дорівнювала 305135 млн. грн., у 2006 р. її сума збільшилась до

545106 млн. грн., а в 2009 р. – до 1181141 млн. грн. Зростання свідчить про нестійку фінансову ситуацію у фінансуванні реального сектора економіки.

Наявність кредиторської заборгованості у підприємства суттєво впливає на забезпечення оборотними коштами. Повільні розрахунки по її погашенню надають підприємствам додаткову можливість короткострокового фінансування. Підприємства в більшості випадків самостійно вирішують питання щодо обсягів, строків і форми платежів постачальникам. Що стосується розрахунків з бюджетом і банками, підприємства намагаються виконувати свої фінансові зобов'язання, оскільки це пов'язано із застосуванням штрафних санкцій за порушення як строків, так і обсягів платежів. Тому наявність кредиторської заборгованості свідчить про те, що підприємства свої фінансові труднощі перекладають перш за все на своїх постачальників.

Кредиторська заборгованість є простим і дешевим джерелом фінансування діяльності підприємства і тому в останні роки її питома вага в позикових ресурсах поступово збільшувалася порівняно з банківським кредитом. Це погіршувало фінансову стійкість вітчизняних підприємств. Значні суми кредиторської заборгованості сприяли збільшенню неплатежів і порушенню розрахунково-платіжної дисципліни.

Сучасний стан кредиторської заборгованості на підприємствах України характеризується наступними даними (табл. 1) [4, с.24].

Таблиця 1

Питома вага кредитів і кредиторської заборгованості на підприємствах України

Показники	2000	2006	2007	2008	2009
Надані кредити млн.грн.	30602	152927	254504	425776	734010
Поточна кредиторська заборгованість, млн.грн.	305135	545106	661756	858953	1181141
ВВП, млн.грн.		1048481	1252209	1650992	2205334
Питома вага наданих кредитів у ВВП (%)		14,6	20,3	26,4	33,3
Питома вага кредиторської заборгованості у ВВП (%)		52,0	52,8	52,0	53,6

Поточна кредиторська заборгованість на вітчизняних підприємствах протягом тривалого часу значно перевищувала суму наданих кредитів. Це свідчить про нестійкий фінансовий стан і незадовільну фінансову структуру капіталу. Позитивна тенденція щодо частки кредиту у ВВП позначилась з 2008 р., а частка кредиторської заборгованості у ВВП в 2008 р. спочатку знизилась до 52%, а в 2009 р. знову зросла до 53,6%. Це пояснюється збільшенням кількості збиткових підприємств, їх частка з року в рік зростала. Якщо в 2006 р. частка збиткових підприємств в загальній кількості підприємств дорівнювала 34,2%, то в 2009 р. – 37,2%, а рентабельність операційної діяльності вітчизняних підприємств знизилась відповідно з 7,0% до 3,9%.

Кредиторська заборгованість підприємств України упродовж 2007-2009 рр. домінувала над дебіторською заборгованістю. Це свідчить, що навіть використання залучених коштів постачальників у формі кредиторської

заборгованості та податкового кредиту не могло забезпечити зростання ефективності використання оборотного капіталу, оскільки на кожну гривню кредиторської заборгованості припадало від 0,83 грн. до 0,87 грн. дебіторської заборгованості, а наявність переважаючої кредиторської заборгованості могла б ефективно вплинути на рух оборотного капіталу, тому що це додаткове збільшення обсягів оборотного капіталу в сфері обігу.

Стійким джерелом фінансових ресурсів підприємства виступає внутрішня кредиторська заборгованість, яка постійно знаходиться в його розпорядженні. Це перш за все заборгованість по заробітній платі, обов'язковим відрахуванням у централізовані державні фонди, які пов'язані з фондом оплати праці (обов'язкові відрахування до фонду соціального забезпечення, пов'язані з тимчасовою втратою працездатності і безробіттям; до пенсійного фонду, відрахування від нещасних випадків на виробництві). Виникнення даного виду заборгованості пояснюється тим, що між надходженням грошових коштів, які призначені для вказаних виплат, і визначеними строками їх здійснення, тобто днем виплати є відповідна кількість днів, протягом яких грошові кошти вже знаходяться в обороті підприємства, але ще не витрачаються за призначенням.

Внутрішня кредиторська заборгованість як форма позичкового капіталу, яка використовується у процесі господарської діяльності, має свої особливості, а саме: тісний взаємозв'язок з обсягом діяльності і більш низькою оплатою порівняно з комерційним кредитом. Все це сприяє зниженню вартості всього позикового капіталу. З ростом обсягу виробництва і реалізації продукції зростають витрати, які входять до складу внутрішньої кредиторської заборгованості – це, з одного боку, забезпечує гарантоване спонтанне джерело фінансування. Чим більший розмір внутрішньої кредиторської заборгованості, тим менший обсяг коштів підприємству необхідно залучати для фінансування своєї поточної господарської діяльності, але з іншого – ці кошти не можуть покривати суми додаткового фінансування при збільшенні виробництва і реалізації продукції [2, с.78].

Доцільно відмітити, що внутрішня кредиторська заборгованість одночасно виступає постійним джерелом фінансування, вона завжди є у будь-якого підприємства, і тимчасовим – оскільки фінансові ресурси залучаються на обмежений строк, як правило, на короткий строк. При цьому обсяг внутрішньої кредиторської заборгованості за окремими її видами залежить від періодичності погашення зобов'язань, тобто від періодичності здійснення виплат, які регулюються державними нормативно-правовими актами, умовами контрактів з господарюючими суб'єктами і внутрішніми нормативними положеннями підприємства. Це визначає низький рівень управління даного джерела залучених коштів при загальному управлінні позиковими ресурсами підприємства. Всі види кредиторської заборгованості як кредитного інструменту мають обмеження у використанні. Основними обмеженнями є: короткостроковий характер використання, підвищений кредитний ризик для

підприємства, яке надало кредит, і додаткова загроза банкрутства для підприємства, яке використовує комерційний кредит, при погіршенні кон'юнктури ринку реалізації своєї продукції.

Збільшення кредиторської заборгованості, її значне перевищення над дебіторською є загрозливим для економічної стійкості господарюючих суб'єктів, адже це автоматично впливає на погіршення значень основних індикаторів фінансової стійкості, що є складовою економічної. Так, збільшення кредиторської заборгованості призводить до збільшення поточних зобов'язань, а це в свою чергу – до зменшення показника фінансової стабільності та збільшення фінансового ризику [3, с.68]. Погашення кредиторської заборгованості з одного боку характеризує рівень виконання поточних зобов'язань, а з іншого – прострочення періоду погашення кредиторської заборгованості понад термін позовної давності збільшує підприємствам інший операційний дохід, але при цьому порушуються господарські зв'язки, і підприємство втрачає довіру до себе підприємницьких структур.

Отже, поряд з формуванням власного капіталу, підприємства здійснюють господарську діяльність за рахунок позикових коштів. Одним з джерел позикових ресурсів підприємства виступає кредиторська заборгованість, величина якої перевищує інші кредитні ресурси. Допущення великого обсягу заборгованості характеризує ступінь незавершеності кругообігу оборотного капіталу. Однак надмірне зростання кредиторської заборгованості може свідчити про неблагополучний фінансовий стан позичальника. Зміни в складі і структурі кредиторської заборгованості можуть безпосередньо впливати на організацію бізнес-процесів, своєчасність розрахунків і зрештою, на фінансову стійкість суб'єктів господарської діяльності загалом.

Список використаних джерел:

1. Бодаковський В.Ю. Способи залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами / В.Ю.Бодаковський // Фінанси України. – 2009. – №1 – С.56-63.
2. Бодаковський В.Ю. Особливості формування фінансового капіталу підприємств / В.Ю.Бодаковський // Фінанси України. – 2010. – №2. – С.77-85.
3. Гудзь О.Є. Дебіторська та кредиторська заборгованість в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств / О.Є.Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2010. – №5. – С.65-70.
4. Потій В.М. Кредиторська заборгованість і її роль у формуванні капіталу підприємства / В.М.Потій // Ринок цінних паперів в Україні. – 2010. – №3-4. – С.23–27.